

kvarnersko otočnih skupština općina te Skupštine Općine Rijeka, više drugih uglednih kulturnih, političkih i znanstvenih ličnosti. Predsjednik Programskog odbora bio je prof. dr. V. Tadejević, a Znanstvenoga odbora dr. P. Strčić.

Proslava ja započela 5. studenoga polaganjem spomenvijenaca na groblju Mirogoj u Zagrebu, uz sudjelovanje potpredsjednika Matice iseljenika akademika dr. S. Babića, predsjednika Društva hrvatskih književnika N. Fabrija i Društva za hrvatsku povijesnicu (Saveza povijesnih društava Republike Hrvatske) dr. P. Strčića te drugih, a predstavnici Laginjinine rodne Klane donijeli su i grumen zemlje iz njegova zavičaja.

Nakon toga je, istoga dana, u palači HAZU započeo znanstveni skup kojemu je predsjedavao potpredsjednik Akademije dr. I. Padovan, a u ime HAZU skup je pozdravio akademik dr. H. Sirotković. Referat "Život i djelo dr. Matka Laginje" pročitao je dr. P. Strčić, a priopćenje "Matko Laginja o Kastavskom statutu i Vinodolskom zakonu" akademik dr. L. Margetić. Iste je večeri, u Kastavu, uz sudjelovanje pjevačkog zbora "Istarska vila" iz Kastva i učenika iz Osnovne škole "M. Brozović" Kastav (čitali su izvode iz Laginjininih basni), prikazan Laginjin igrokaz "Šilo za ognjilo" u izvedbi mladih glumaca iz nekoliko amaterskih društava (tom je komedijom Laginja 80-tih godina 19. st. udario temelje hrvatskim glumištu u Istri). Sljedeći dan 6. studenoga - u Klani je nastavljen Znanstveni skup, tijekom kojega su izneseni sljedeći referati: "Život i djelo dr. Matka Laginje" (dr. P. Strčić), "Laginjin transkripcija kastavskoga statuta" (dr. L. Margetić), "Povijest u djelima M. Laginje" (mr. D. Munić), "Laginja, Austrija i hrvatsko pitanje 1883. godine" (prof. N. Crnković), "Književna valorizacija Matka Laginje" (M. Strčić) i "Čakavština u basnama i komediji 'Šilo za ognjilo' M. Laginje" (dr. I. Lukežić), a J. Gržinčić iz Klane evocirao je sjećanja Klanjaca na svog velikoga sumještanina. Potom je posjećena rodna Laginjinina kuća (najmlađi pripadnik obitelji ima dvije godine i također se zove Matej Laginja). Uvečer je ponovno izvedena spomenuta Laginjin komedija "Šilo za ognjilo".

Zatim je 7. studenoga u Kastvu održan treći i završni dio skupa. Ovdje su na uvid sudionicima podneseni sljedeći referati: "Politička komponenta u djelu M. Laginje" (dr. P. Strčić), "Laginja u Istarskom saboru" (N. Crnković), "M. Laginja i Hrvatska zajednica" (dr. H. Matković), "Laginja kao povjerenik Države SHS za Istru" (A. Giron), "Laginja u zagrebačkom tisku 1918 - 1930" (dr. B. Janjatović), "Politički krug M. Laginje od 1918 - 1930" (mr. Ž. Klaić), "Status animarum Clanae Popis duša Klane" (mr. V. Munić), "Dnevnik M. Laginje kao bana" (M. Grakalić st. dr. P. Strčić), "Likovni prilozi o M. Laginji" (dr. V. Ekl), "Doprinos M. Laginje narodu Kastavštine" (J. Čiković), "M. Laginja U Pulj" (T. Crnobori) i "Prilozi za bibliografiju o M. Laginji" (S. Hozjan). Referenti su bili iz Rijeke, Pule, Opatije, Klane, Zagreba, Varaždina

i Samobora. Istoga dana otkrivena je spo-menploča na kastavskom "Trgu Matko Laginja", a u Ronj-gima je održan "Pogovor" Znanstvenom skupu, na kojem su o muzikologu Ivanu Matetiću-Ronjgovu i o njegovu tamošnjem spomen-muzeju središtu čestih kulturnih i znanstvenih manifestacija djelovanja vrlo plodne Katedre Čakavskog sabora KPD "Ivan Matetić Ronjgov" govorili I. Jardaš i maestro D. Prašelj.

Isti dan uvečer u Klani je održana svečana akademija, na kojoj su govorili pred-sjednik Skupštine Općine Rijeka mr. Ž. Lužavec i dr. P. Strčić, a u programu su sudjelovali pjevački zborovi "Matko Laginja" iz Laginjinine rodne Klane i "Riječki oratorijski zbor" pod ravnanjem D. Prašelja te zbor "Roženice" iz Pazina pod ravnanjem N. Milottija. Recitalom, nastalim na temelju djela Matka Laginje, na proslavi su sudjelovali i učenici Osnovne škole Klane.

U nedjelju, 8. studenog 1992. godine, mons. Jure Petrović, generalni vikar riječko-istarske nadbiskupije, predvodio je koncelebriranu Sv. misu u mjesnoj crkvi u Klani, tijekom koje su prvi put pjevani dijelovi staroslavenske glagoljaške "Dobrinjske mise" (o. Krk) prema zapisima Ivana Matetića Ronjgova te dijelovi "Jubilarne mise" J. Gržinčića iz Klane. Iza toga posjećena je rodna kuća M. Laginje (na kojoj je svojedobno postavljena spomenploča), uz prigodan program te pratnju sopilaša (narodni instrument sopile-sopeli ovdje su se, čini se, prvi put čule nakon punih 80 godina!). Položen je i spomenvijenac na spomenbistu velikana u samome središtu Klane (bista je otkrivena 1952, u povodu njegove 100-godišnjice rođenja).

Pokrovitelj ovih kulturnih i znanstvenih manifestacija bila je Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Dopunjena i proširena izlaganja na znanstvenom skupu bit će objavljena u posebnom zborniku koji je u pripremi. (Uoči znanstvenoga skupa umnoženi su sažeci svih priopćenja, u riječkom "Novom listu" i puljskom "Glasu Istre" objavljen je osežni serijal o M. Laginji, a Hrvatska televizija prikazala je dokumentarac).

Goran Filipi

ZNANSTVENI SIMPOZIJ OB 750. LETNICI
MARČANE IN 100. OBLETNICI HRVAŠKE
ČITALNICE.

Marčana 18. aprila 1993

Občina Marčana, Hrvaška matica Pulj, Znanstvena knjižnica Pulj in Društvo bibliotekarjev Istre so 18. aprila 1993 organizirali enodnevno znanstveno srečanje v počastitev 750. letnice mesteca Marčane in 100. obletnice tamkajšnje hrvaške čitalnice. Srečanje se je začelo svečano: ministrica za kulturo R. Hrvatske, mag. Vesna Girardi-Jurkić je pred številnimi domačini, gosti in udeleženci simpozija odkrila spominsko ploščo na stavbi, v kateri je nekoč bila čitalnica. Na srečanju smo slišali

sedemnajst referatov. Moderator simpozija je bil dr. Branimir Gla-vaš.

Prvi prispevek (*Arheološke najdbe na Marčanskem*) sta pripravila prof. Klara Buršič-Matijašič in mag. Robert Matijašič. Klara Buršič, ki je referat prebrala, je govorila o arheoloških najdbah (1800 p.n.š.) iz jame, ki ji domačini pravijo *Pečina* in o rimljanskih vilah in bazilikah, ki so znane pod imenom *Marciana* (od tod ime kraja).

Prof. Ljubica Širec (*Baročni oltar v cerkvi sv. Antona Padovanskega v Marčani*) je orisala barokni žrtvenik v cerkvi sv. Antona Padovanskega iz Marčane. Svoje predavanje o oltarju (takim spomenikom zgodovinarji umetnosti ponavadi pravijo "zlati oltarji") je avtorica pospremila z bogato pretekcijsko diapozitivov.

Marčanski župnik Ivan Štoković (*Kršćanstvo skozi zgodovino Marčane*) je govoril o krščanstvu in pomenu Cerkve pri ohranjanju kulturnih vrednot in identitete Marčancev. Marčana je bila pod patronatom mutovranske župnije, samostalna župnija pa je postala leta 1912, kar potrjujejo mnoge ohranjene knjige in zapiski.

Dr. Petar Strčić je Marčancem in gostom predstavil življenje in delo v svetu najbolj znanega Marčanca, dr. Edvarda Čalića. Dr. Čalić je najbolj znan hrvaški zgodovinar in politolog izven domovine. V mladosti se je ukvarjal s slikanjem, a se je kmalu popolnoma posvetil zgodovini in politologiji. Področje njegovih znanstvenih raziskav je fašizem in II. svetovna vojna (z bivšim nemškim kanclerjem W. Brandtom je ustanovil "Znanstveno društvo za zgodovino II. svetovne vojne"); tudi sam je bil žrtev nacističnih taborišč. Kot dopisnik zagrebških časopisov iz Berlina, je že na samem začetku fašističnih osvajanj Hitlerju sporočil, da bo vojno izgubil. Z okoli šestdeset objavljenih knjig (več kot 600 izdaj), več kot 1000 študij in na tisoče časopisnih člankov ter z mnogimi dramami, prevodi in filmi si je v svetu pridobil velik ugled. Njegova dela so prevedena v mnoge jezike (tudi v japonščino). Absurd je, da so mu na Hrvaškem objavili samo tri knjige. Po zanimivem Strčićevem predavanju je tudi dr. Čalić, krepki devetdesetletnik, spregovoril nekaj besed navdušenemu poslušalstvu.

Arheolog Željko Ujčić (*Predromanski plutej iz Marčane*) primerja marčansko pregradno ploščo z drugimi pluteji iz bližnjih pokrajin. Avtor meni, da gre za zgodnje krščanski spomenik, predvsem zaradi pletenine, ki je značilna za hrvaško kulturo.

Prof. Ondina Krnjak (*Čaščenje Matere Božje trsatske v Marčani*) je prišla do ugotovitev, da so tudi v Marčani častili Mater Božjo trsatsko.

Dr. Miroslav Bertoša (*O marčanski preteklosti v časih Beneške republike*) je govoril o marčanskih življenskih razmerah na podlagi več kot sto dokumentov, ki jih je preučil v beneških arhivih. Posebej je poudaril listino iz leta 1243, v kateri se Marčana prvič omenja. Omenil je, da se je Marčana najbolj razvila na začetku leta 1583, ko so se tu naselile mnoge hrvaške družine iz

okolice Zadra. Že po dveh desetletjih je bila Marčana najmnogoljudnejši kraj na Puljskem. Dokumenti iz XIV. stoletja potrjujejo skoraj stoprocentno hrvaško pripadnost prebivalcev Marčane, na kar kažejo tudi priimki, ki so v glavnem še vedno prisotni v mestecu: Hrvojić, Antolović, Tolić, Petrica,....

Mag. Jakov Jelinčić (*Matične knjige marčanske župnije*) je poudaril pomen matičnih knjig, ki kažejo na način življenja, pa tudi smrti tukajšnjega prebivalstva. Prva ohranjena matična knjiga je iz leta 1663, prvi vpis je od 28. oktobra. Nekatera imena so zapisana z glagolico, kar potrjuje prisotnost hrvaškega jezika v Marčani.

Prof. Nevio Šetić (*Marčana in Marčanci med staro in novo dobo*) je na podlagi zapisov iz glasila "Naša sloga" orisal preroden značaj Marčancev in njihov boj za nacionalne in civilne pravice. Iz pisanja omenjenega glasila je razvidno, da so bili Marčanci Hrvati in da so se med prvimi vključili v boj za politično uveljavitev lastnih interesov na tem območju. To je bilo zelo težavno, a že na volitvah leta 1878 so dosegli zanesljivo zmago, tako da je tedanja Hrvaška ljudska stranka imela svoje hrvaške poslance in hrvaškega župana.

Mag. Branimir Crljenko (*Hrvaške čitalnice v Istri*) je poudaril pomen hrvaških čitalnic s konca XIX. in začetka XIX. stoletja v Istri, kjer je bilo takih čitalnic največ na celotnem hrvaškem območju. Največji del referata je mag. Crljenko posvetil marčanski čitalnici, od leta 1893, ko jo je ustanovil dr. Matko Laginja, do leta 1918, ko so jo Italijani po okupaciji Istre, kot tudi mnoge druge hrvaške čitalnice v Istri, zaprli.

Prof. Tone Crnobori (*Delo marčanske šole od 1863 do 1943*) je na podlagi šolskega arhivskega gradiva orisal delo marčanske osnovne šole.

Prof. Rudolf Ujčić (*O osnovnih črtah marčanskega govora*) je dokazal, da marčanski idiom nedvomno spada v čakavsko narečje. Posebej se je zadržal na dolgih samoglasnikih, ki so za Marčano značilni.

Dr. G. Filipi (*Etimološki slovar romanizmov v slovenskih govorih Istre: jugozahodna Istra Marčana in okolica /ma/*) je podal etimološki prikaz romanizmov (okoli 30 besed), ki jih je sam zbral v Marčani leta 1990.

Prof. Viktor Božac (*Marčanski toponimi*) je v zanimivem referatu govoril o marčanski mikrotoponomastiki.

Marčansko srečanje je zaključil mag. Herman Buršič (*O življenju Marčancev od leta 1918 do 1945*), ki je orisal tedanje življenske razmere v Marčani. Mag. Buršič je zelo podrobno obdelal vse knjige rojenih in umrlih v Marčani, navedel je mnogo zanimivih podatkov o vzroku in kraju smrti tedanjih prebivalcev Marčane. Dotaknil se je tudi epidemij, ki so morale v Marčani. Na koncu je podal izjemno zanimiv seznam vseh poklicev v tedanji Marčani.

V okviru srečanja so prireditelji v prostorih OŠ "Marčana" organizirali dve etnološki razstavi o marčanski preteklosti ter bogat kulturni program.